

УДК 330.341.1

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Копосов Г.О., к.е.н.

Мєшкова-Кравченко Н.В., Радкевич О.М.

Херсонський національний технічний університет

У роботі визначені основні правила формування інноваційної стратегії підприємства, а також подана формалізація приведених правил, що дозволяє визначитися з орієнтирами розвитку підприємства.

In work are determined main rules of the shaping innovation strategies of the enterprise, as well as is given formalization of the presented rules that allows be defined with landmark of the development of the enterprise.

Ключові слова: інноваційна стратегія, інвестиційна стратегія, економічна безпека.

Актуальність проблеми. Економічна теорія націлює підприємство на досягнення максимуму маси прибутку. Ґрунтуючись на такому розумінні мети, підприємства будують стратегію і тактику свого розвитку. Але прагнення до максимуму прибутку, у такій системі як економіка держави, неминуче приводить до банкрутства безлічі підприємств, оскільки прибуток одного підприємства, у більшості випадків, означає збиток для іншого підприємства. Це відбувається тому, що кожний із суб'єктів, з якими взаємодіє підприємство, має власні інтереси, що найчастіше не співпадають з інтересами підприємства. Обмін товарами і послугами в умовах суперечливих інтересів може призвести до ситуації, коли підприємство більше втрачає, ніж одержує, що ставить під загрозу саме існування підприємства. Такого роду ситуації, що повторюються знову і знову, роблять актуальною проблему економічної безпеки підприємства. На наш погляд, у сучасній економіці варто перейти від орієнтації на максимум прибутку до орієнтації на стабільно високий рівень економічної безпеки підприємства. У цьому випадку максимізація прибутку стає локальною метою загальної стратегії підтримки стабільно високого рівня економічної безпеки.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідження поняття економічної безпеки, наведеного в публікаціях вітчизняних і зарубіжних авторів, вказує на їх різноманітність. Пояснюється це тим, що категорія „економічна безпека” порівняно недавно стала повноправним об’єктом дослідження економічної науки. Цей термін почав використовуватися в працях вітчизняних економістів лише на початку 90-х рр. минулого століття. Між тим розвиток досліджень за цим напрямом відбувався досить бурхливо, свідченням чому є низка напрацьованих за час, що минув відтоді, фундаментальних праць російських та українських науковців, таких як: Абалкін Л., Савін В., Тамбовцев В., Забродський В., Шуликов В..

До проблем, що вимагають опрацювання, варто віднести:

1. Розробка критерію оцінки рівня економічної безпеки підприємства.
2. Розробка системи інструментів захисту від зовнішніх і внутрішніх погроз.
3. Розробка стратегії перманентної економічної безпеки.

Мета роботи. Обґрунтування інноваційній стратегії підтримки високого рівня економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яке підприємство, як суб’єкт господарювання, один раз виникнувши, постійно прагне до збереження і розвитку. Розвиваючись, воно змушено взаємодіяти з великою безліччю суб’єктів.

Підприємство на ринку товарів та послуг може успішно конкурувати лише за умови використання нових продуктів чи процесів їх виробництва та споживання. Така діяльність підприємства має інноваційний характер. Вона відіграє ключову роль в життєдіяльності підприємства. Якщо підприємство не буде проводити інноваційну діяльність або призупинить її, то дуже швидко навіть з підприємства – лідера стане аутсайдером. Інноваційна діяльність є ризиковою, але коли така діяльність спеціалізована, вона більш ефективна й тому більш приваблива для безпеки підприємства.

Сучасне поняття «інновація» повинно включати не лише наукові дослідження стосовно техніки, технології та продукту, але й усі зміни в стилі роботи підприємства на краще (розробка нових послуг, встановлення

більш низької ціни чи інших більш вигідних для своїх споживачів умов і т.п.).

Інноваційна стратегія – це проект (модель) проведення головних інноваційних дій, необхідних для реалізації корпоративних стратегій, які направлені на певне оновлення окремих компонентів виробництва, реалізації та споживання продукції. До таких компонентів можна віднести: номенклатуру, асортимент, масштаби виробництва та якість продукції (створення нової або удосконалення існуючої); поведінку підприємства на товарному ринку (інноваційні методи розподілу продукції та формування ціни, використання ринкових комунікацій); управління ресурсами організації (нові методи співпраці з постачальниками ресурсів, методи управління запасами ресурсів); поведінку підприємства на ринку інвестиційно-фінансових ресурсів (специфічні методи залучення інвестицій та їх повернення, використання позикових коштів та грошових надходжень); розробку чи нове використання технологій (використання ноу-хау, патентів технологічних ідей та раціоналізаторських пропозицій); стосунки з партнерами та іншими суб'єктами зовнішньої інфраструктури (використання різних методів створення відносин з суб'єктами зовнішнього середовища); характер управління організацією (застосування нових технологій менеджменту).

Формування інвестиційної стратегії – це складний творчий процес. Він базується на прогнозуванні кон'юнктури інвестиційного ринку і умов здійснення інвестиційної діяльності. Складність полягає у тому, що вибір інвестиційної стратегії пов'язаний з пошуком інвестиційних рішень, які найбільше відповідають меті підприємства і перспективам його розвитку. Певні труднощі є і в тому, що інвестиційна стратегія не є незмінною, а потребує постійного перегляду з урахуванням змін зовнішнього середовища, нових можливостей підприємства, що виникають у часі.

Стратегія характеризувалася як набір правил для прийняття рішень, якими організація керується у своїй діяльності. І.Ансофф, автор даного визначення, запропонував розглядати чотири групи таких правил:

- правила, що використовуються при оцінці результатів діяльності фірм у теперішній час і майбутньому. Якісну сторону критеріїв називають орієнтиром, а кількісну – завданням;

- правила, за якими складаються відносини фірми із зовнішнім середовищем. Такий набір правил називається стратегією бізнесу;

- правила, за якими встановлюються відносини і процедури всередині організації (організаційна концепція);

- правила, за якими фірма провадить свою повсякденну діяльність (основні оперативні прийоми).

Очевидно, що різні рівні безпеки підприємства вимагають реалізації заходів різного змісту і, що важливо, різних по вартості і термінам виконання. З цієї причини важливим стає точне визначення рівня небезпеки і термінів, відведених системою на усунення загрози. У даній роботі пропонується досить простий спосіб визначення цих параметрів.

Інноваційна стратегія безпеки, на наш погляд, повинна включати наступну систему правил:

1. Теорія мікроекономіки дає рекомендації з визначення оптимальних обсягів виробництва, що базуються на рівності граничних витрат і граничного доходу. Цій ситуації, для ринку досконалої конкуренції, відповідає вираз, що ми позначимо як перший рівень безпеки:

$$MC = MR = P = ATC + \pi_e, \quad (1)$$

де P – ринкова ціна;

ATC – середні витрати на виробництво і реалізацію одиниці продукції;

π_e – (нормальний) прибуток на одиницю продукції;

MC – граничні витрати;

MR – граничний доход.

2. Правильність кількісного і якісного використання ресурсів, а також відношення з зовнішнім середовищем при інноваційній стратегії передбачає наступне:

$$ME / MR = MPF \Rightarrow \infty, \quad (2)$$

де ME – граничні видатки;

MPF – гранична продуктивність фактора виробництва.

У цьому випадку підприємство одержує максимум маси прибутку і знаходиться в повній безпеці.

Оскільки на ринку досконалої конкуренції граничний доход величина постійна, а гранична продуктивність має тенденцію до зменшення, внаслідок чинності закону продуктивності, що спадає, то граничні витрати

(зокрема заробітна плата і витрати на капітал) також мають тенденцію до зниження. Але світова практика показує, що складові витрат стабільно ростуть у ціні і тому, для усунення відзначеного протиріччя, необхідно підвищувати якісні характеристики факторів виробництва до рівня, здатного компенсувати ріст цін. Приведене вище міркування доводить необхідність росту інноваційної спрямованості інвестиційної діяльності. На основі цих міркувань можна представити суму, необхідну для інвестицій в інноваційні проекти. Алгоритм розрахунку може бути сформований таким чином:

1. Визначаємо передбачувані темпи інфляції за основними складовими суспільного капіталу (заробітна плата, матеріали, основний капітал, енергоносії);

2. Визначаємо вартість відзначених елементів капіталу в базовому періоді;

3. Визначаємо суму збільшення вартості по кожному елементу капіталу за плановий період;

4. Визначаємо загальну суму інвестицій в інноваційні проекти, що забезпечують, як мінімум, беззбитковість інвестицій.

Зауважимо, що індекси інфляції по кожному з факторів виробництва є одночасно і замовленнями на зміни в якісних характеристиках цих факторів.

До факторів, що визначають рівень економічної безпеки підприємства можна віднести:

- Наявність якісної інформації про стан елементів системи. Не маючи засобів збору й обробки інформації, система не може ані побачити наявність самої проблеми, ані оцінити рівень небезпеки, і тим самим не може почати адекватних відповідних дій. Необхідно відзначити, що наявність помилкової інформації може створити ще гіршу ситуацію, оскільки необхідні ресурси можуть бути спрямовані в хибному напрямку;

- Наявність критерію можливого збитку, що характеризує рівень. Не маючи критерію, не можна точно оцінити доцільність відповідної реакції. В якості такого критерію повинен виступати один із параметрів втрат, що характеризують величину системи;

- Наявність вільних ресурсів і технології їхнього використання. Не

маючи ресурсів під існуючу технологію і, навпаки, якщо ресурси в системі завжди є, але не завжди є необхідна технологія, хоча теоретично її можна представити, то не можна організувати відповідну реакцію. Ці два взаємозалежних фактори можна об'єднати одним поняттям – озброєність. Таким чином, одним з факторів безпеки стає параметр достатньої озброєності;

· Наявність достатнього відрізка часу для організації відповідної реакції. Не маючи часу, навіть при наявності інформації і достатньої озброєності система нічого не може зробити для усунення загрози.

Оскільки всі ці фактори повинні бути присутні одночасно, то рівень безпеки системи може бути обчислений тільки при їхньому об'єднанні в логічний добуток. Таким чином, формалізований набір правил, що регулює відносини всередині підприємства, у рамках інвестиційної стратегії повинен мати такий вигляд:

Загальну величину небезпеки можна обчислити в такий спосіб:

$$I_s = I_s * I_R, \quad (3)$$

$$I_s = \Delta C * \frac{D}{R}, \quad (4)$$

де I_s – індекс небезпеки у вартісному виразі;

I_R – індекс озброєності;

ΔC – можливі втрати системи у вартісному виразі;

R – наявні в системі вільні ресурси;

D – потреба в ресурсах для ліквідації загрози, що виникла внаслідок скорочення продуктивності елемента.

У свою чергу I_R обчислюється таким чином:

$$I_R = (1 - I_o) * \frac{1}{I_{inf}}, \quad (5)$$

де I_{inf} – індикатор вірогідності інформації;

I_o – індекс організованості системи.

При інноваційній стратегії I_o необхідно обчислити таким шляхом:

$$I_o = 0 \text{ – якщо } MR - MC \geq (S_1 * k_1 * k_2 - S_2), \quad (6)$$

$$I_o = 1 \text{ – якщо } MR - MC \leq (S_1 * k_1 * k_2 - S_2), \quad (7)$$

(із задаванням інноваційної зміни параметрів (S_1, S_2, k_1, k_2)):

де S_1, S_2 – повні витрати на виробництво і обіг на одиницю товару до і після застосування інструменту захисту;

k_1 – коефіцієнт приведення в порівняльний вид двох товарів, або інструментів захисту, за ознакою терміну життя;

k_2 – коефіцієнт приведення в порівняльний вид двох товарів, або інструментів захисту, за ознакою продуктивності.

Приведені вище способи обчислення параметрів можна інтерпретувати таким чином:

1. Індикатор вірогідності інформації можна обчислити як відношення всіх прогнозів, зроблених на основі даної інформаційної бази, до загальної кількості достовірних прогнозів (на основі даних практики підприємства). У випадку, якщо цей індекс буде дорівнювати одиниці, величина небезпеки буде дорівнювати величині можливих втрат. У випадку, якщо інформація не якісна, то величина небезпеки буде значно перевищувати можливі втрати, тому що в цьому випадку виникає необхідність збільшення страхових запасів по всій системі.

2. Індекс організованості системи характеризує ситуацію, коли підприємство має все необхідне для усунення загрози в потрібний момент часу. У розглянутому нами випадку необхідно порівняти можливі втрати від зниження продуктивності системи з втратами від заміни якісного фактора виробництва на неякісний, тому що цей варіант є природним способом захисту від виниклої загрози.

Висновки. Таким чином, економічна безпека підприємства – системна характеристика і тому визначаючи рівень безпеки, варто орієнтуватися на загальносистемні вимоги до підприємства.

Усі види загроз, зовнішні або внутрішні, прямо або побічно можуть вплинути на два параметри – ціну і витрати, що дає можливість кількісно обчислити величину загроз, як можливу величину втрат підприємства.

Запропонована формалізація правил формування стратегії, на наш погляд, може допомогти підприємству організувати взаємовідносини, як поза підприємством, так і усередині його.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Копосов Г.А., Шарко М.В. Определение параметров и зон инноваций в инвестиционных процессах промышленного производства// Экономические инновации. – 2003. – №17. – С. 101-108.

2. Пиндайк Р., Рубинфельд Д. Микроэкономика: Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2002. – 608с.
3. Ресурсы инноваций: организационные, финансовые, административные/ Под ред. И.Г.Николаевой. – М.: ЮНИТИ, 2003. – 318 с.
4. Тарасевич В.М. Економічна синергетика: концептуальні аспекти// Економіка і прогнозування. – 2002. – №8. – С. 26-33.
5. Туралин А.В. Стратегии развития корпораций в регионах// Экономические науки. – 2007. – №8. – С. 15-17.
6. Хан. Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга/ Пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.